

Uchwała z dnia 7 października 2008 r., III CZP 81/08

Sędzia SN Marek Sychowicz (przewodniczący)

Sędzia SN Teresa Bielska-Sobkowicz

Sędzia SN Elżbieta Skowrońska-Bocian (sprawozdawca)

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa "A.K. Janusz P." sp.j. w W. przeciwko Piotrowi Z. o zapłatę, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 7 października 2008 r. zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Toruniu postanowieniem z dnia 24 kwietnia 2008 r.:

"Czy w sprawie rozpoznanej z pominięciem przepisów o postępowaniu uproszczonym na podstawie art. 505⁷ zdanie 1 k.p.c. od apelacji pobiera się opłatę stałą, czy stosunkową?"

podjął uchwałę:

W sprawie rozpoznanej z pominięciem, na podstawie art. 505⁷ zdanie pierwsze k.p.c., przepisów o postępowaniu uproszczonym, od apelacji pobiera się opłatę stosunkową (art. 18 ust. 2 w związku z art. 13 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, Dz.U. Nr 167, poz. 1398 ze zm.).

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy w Toruniu postanowieniem z dnia 24 kwietnia 2008 r. przedstawił Sądowi Najwyższemu zagadnienie prawne dotyczące wysokości opłaty pobieranej od apelacji w sprawie, która została rozpoznana z pominięciem przepisów o postępowaniu uproszczonym. (...)

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W pierwszej kolejności należy rozważyć kwestię skutków procesowych – w szczególności w zakresie kosztów sądowych – rozpoznania sprawy z pominięciem przepisów o postępowaniu uproszczonym, na podstawie art. 505⁷ k.p.c., a następnie dokonać wykładni art. 18 ust. 2 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach

sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 167, poz. 1398 ze zm. – dalej: "u.k.s.c."), który dotyczy opłaty od apelacji.

Ustawodawca nałożył na przewodniczącego obowiązek dokonania wstępnej kwalifikacji sprawy (art. 201 § 1 k.p.c.); przewodniczący decyduje, czy sprawa winna być rozpoznana w procesie czy w postępowaniu nieprocesowym, a w razie skierowania sprawy na drogę procesu bada, czy sprawa nadaje się do rozpoznania według przepisów o postępowaniach odrębnych, w tym przepisów regulujących postępowanie uproszczone. Katalog spraw rozpoznawanych według przepisów o postępowaniu odrębnym uproszczonym ukształtowany został za pomocą dwóch kryteriów: przedmiotowego i wartościowego. Zgodnie z art. 505¹ pkt 1 i 2 k.p.c., w postępowaniu uproszczonym rozpoznawane są sprawy o roszczenia wynikające z umów, jeżeli wartość przedmiotu sporu nie przekracza dziesięciu tysięcy złotych, a w sprawach o roszczenia wynikające z rękojmi, gwarancji jakości lub z niezgodności towaru konsumpcyjnego z umową sprzedaży konsumenckiej, jeżeli wartość przedmiotu umowy nie przekracza tej kwoty, oraz sprawy o zapłatę czynszu najmu lokali mieszkalnych i opłat obciążających najemcę oraz opłat z tytułu korzystania z lokalu mieszkalnego w spółdzielni mieszkaniowej bez względu na wartość przedmiotu sporu. Gdy konkretna sprawa spełnia kryteria określone w art. 505¹ k.p.c., przewodniczący kwalifikuje ją jako sprawę, która podlega rozpoznaniu według przepisów o postępowaniu odrębnym uproszczonym.

Pomimo prawidłowej kwalifikacji sprawy przez przewodniczącego, w toku postępowania może się jednak okazać, że sprawa jest szczególnie zawiła lub jej rozstrzygnięcie wymaga wiadomości specjalnych (przeprowadzenia dowodu z opinii biegłego) i z tych względów nie nadaje się do rozpoznania według przepisów o postępowaniu uproszczonym. Na podstawie tych przesłanek sąd zgodnie z art. 505⁷ k.p.c. może dokonać zmiany kwalifikacji sprawy i w dalszym ciągu rozpoznać ją z pominięciem przepisów regulujących postępowanie uproszczone. Przepis ten stanowi swoiste „zabezpieczenie” na wypadek, gdyby rygory obowiązujące w postępowaniu uproszczonym okazały się zbyt surowe i nie pozwoliły na szybkie, prawidłowe rozstrzygnięcie sprawy, co byłoby równoznaczne z niespełnieniem celów tego postępowania. Możliwość rozpoznania sprawy, na podstawie art. 505⁷ k.p.c., z pominięciem przepisów o postępowaniu uproszczonym, stanowi środek mający na celu przeciwdziałać podejmowaniu przez sąd błędnych decyzji na skutek

ograniczenia katalogu środków dowodowych i dopuszczalności dokonywania niektórych czynności procesowych.

Należy podkreślić, że art. 505⁷ k.p.c. dotyczy sytuacji, w której sprawa została prawidłowo zakwalifikowana przez przewodniczącego jako sprawa podlegająca rozpoznaniu w postępowaniu uproszczonym, na podstawie kryteriów określonych w art. 505¹ k.p.c. W tym przypadku sąd dokonuje zmiany kwalifikacji sprawy ze względów celowościowych. Warto zwrócić uwagę, że art. 505⁷ k.p.c. w sposób wyraźny różni się od art. 122 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz.U. Nr 153, poz. 1270), zgodnie z którym sąd rozpoznający sprawę w trybie uproszczonym może przekazać sprawę do rozpoznania na rozprawie.

Wydając postanowienie w przedmiocie rozpoznania sprawy z pominięciem przepisów o postępowaniu uproszczonym sąd dokonuje zmiany kwalifikacji sprawy, która nie jest już rozpoznawana w postępowaniu uproszczonym, lecz w postępowaniu „zwykłym” przy ewentualnym zastosowaniu przepisów któregoś z pozostałych postępowań odrębnych. Zmiana kwalifikacji sprawy nie ma jednak wpływu na skuteczność czynności sądu i stron dokonanych w sprawie rozpoznawanej w postępowaniu uproszczonym; wszystkie te czynności pozostają w mocy, a strony nie mogą domagać się ich powtórzenia. Stwierdzenie to znajduje uzasadnienie w art. 201 § 2 k.p.c., według którego nawet w razie zmiany trybu postępowania z niewłaściwego na właściwy i przekazania sprawy sądowi właściwemu do jej rozpoznania w tym trybie, czynności dokonane w niewłaściwym sądzie i niewłaściwym trybie pozostają w mocy. Należy przyjąć, że reguła ciągłości postępowań nie dotyczy tylko postępowań toczących się w różnych trybach, ale także postępowań toczących się według przepisów o różnych postępowaniach odrębnych. W konsekwencji należy stwierdzić, że czynności dokonane w sprawie rozpoznawanej w postępowaniu uproszczonym dokonane przed zmianą kwalifikacji sprawy pozostają w mocy.

Zmiana kwalifikacji sprawy może jednak prowadzić do potrzeby dokonania dodatkowych czynności, które – gdyby sprawa została wszczęta na gruncie przepisów o postępowaniu procesowym „zwykłym” – zostałyby wcześniej dokonane. W takiej sytuacji może np. powstać obowiązek uiszczenia lub uzupełnienia opłaty, na podstawie art. 130³ § 2 k.p.c. W przypadku zmiany kwalifikacji sprawy wszczętej i rozpoznawanej w postępowaniu uproszczonym

obowiązek taki nie powstaje ze względu na wyraźne brzmienie art. 505⁷ zdanie 2 i 3 k.p.c. Przepis ten akcentuje, że pobrana opłata od pozwu w postępowaniu uproszczonym pozostaje "aktualna" w dalszym postępowaniu i nie można jej uzupełnić do wysokości określonej w przepisie ogólnym, jej „aktualność” nie wpływa jednak na sposób obliczenia opłaty od apelacji w postępowaniu „zwykłym”. Brzmienie tego przepisu jest jednoznaczne; dotyczy on tylko opłaty od pozwu, która pomimo zmiany kwalifikacji sprawy nie podlega uzupełnieniu. Przepis ten stanowi wyjątek od reguły (art. 130³ § 2 k.p.c.) i zgodnie z zasadą *exceptiones non sunt extendendae* nie powinien być wykładany w sposób rozszerzający. Pominięcie przepisów o postępowaniu uproszczonym oznacza, że sprawa rozpoznawana jest w postępowaniu „zwykłym” i do ustalenia wysokości ewentualnych opłat zastosowanie mają przepisy ogólne, nie zaś art. 28 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 167, poz. 1398 ze zm. – dalej: "u.k.s.c."), który dotyczy opłat pobieranych w sprawach podlegającej rozpoznaniu w postępowaniu uproszczonym.

Na "aktualność" opłaty od pozwu w dalszym postępowaniu, tj. po odstąpieniu od postępowania uproszczonego, jeżeli sprawa jest szczególnie zawiła lub jej rozstrzygnięcie wymaga wiadomości specjalnych, zwrócił uwagę Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały z dnia 22 listopada 2006 r., III CZP 91/06 (OSNC 2007, nr 9, poz. 127), podkreślając również wyłączność unormowania przewidzianego w art. 28 u.k.s.c. dla postępowania uproszczonego.

Zgodnie z art. 18 ust. 2 u.k.s.c., przepisy ustawy przewidujące pobranie opłaty od pozwu lub wniosku wszczynającego postępowanie w sprawie stosuje się również do opłaty od apelacji, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Dokonując wykładni tego przepisu, w pierwszej kolejności należy sięgnąć po dyrektywy wykładni językowej. Artykuł 18 ust. 2 u.k.s.c. traktuje o „przepisach ustawy przewidujących pobranie opłaty od pozwu, nie zaś o przepisach ustawy, na podstawie których opłata od pozwu została pobrana. W konkretnej sprawie opłata od pozwu mogła nie zostać pobrana np. ze względu na zwolnienie strony od tego obowiązku przez sąd, nie ma więc żadnego znaczenia na podstawie jakich przepisów opłata od pozwu w rzeczywistości została pobrana.

Nie bez znaczenia jest również to, że przytoczony przepis, zamieszczony w dziale 1 „Przepisy ogólne”, tytule II „Opłaty”, ma charakter ogólny; formułuje zasadę, na podstawie której oblicza się wysokość opłaty od apelacji, nie różnicując

przy tym spraw rozpoznawanych w postępowaniu cywilnym. W konsekwencji, co do zasady, powinny mieć zastosowanie ogólne przepisy przewidujące pobranie opłaty od pozwu w sprawach o prawa majątkowe (art. 13 u.k.s.c.). Jest oczywiste, że gdy chodzi o sprawę rozpoznawaną w postępowaniu „zwykłym”, to w celu ustalenia wysokości opłaty od apelacji w postępowaniu „zwykłym” należy sięgnąć do przepisów ustawy przewidujących pobranie opłaty od pozwu w postępowaniu „zwykłym”. Przepis art. 28 u.k.s.c. jest przepisem szczególnym i nie może mieć zastosowania w sprawie rozpoznawanej w postępowaniu „zwykłym”.

Za przyjęciem tego stanowiska przemawia również wykładnia funkcjonalna przepisów regulujących wysokość opłat w postępowaniu cywilnym. Jak zwrócił uwagę Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały z dnia 22 listopada 2006 r., III CZP 91/06, zamierzeniem ustawodawcy było wprowadzenie stosunkowo niskich opłat we wszystkich sprawach rozpoznawanych w postępowaniu uproszczonym w celu odformalizowania i przyśpieszenia postępowania sądowego. Zdaniem Sądu Najwyższego, niskie opłaty stałe mają ułatwiać opłacanie pozwu wnoszonego na urzędowym formularzu (art. 505² k.p.c.) przez naklejanie na nim znaków opłaty sądowej o odpowiednim nominale, względy celowościowe nie mogą więc przemawiać za ustaleniem wysokości opłaty od apelacji na podstawie art. 28 u.k.s.c. w sprawie rozpoznawanej w postępowaniu „zwykłym”. Jeżeli sprawa jest szczególnie zawiła lub jej rozstrzygnięcie wymaga wiadomości specjalnych i z tych względów sąd rezygnuje z rozpoznania jej w postępowaniu uproszczonym, to argumenty przemawiające za uproszczeniem i obniżeniem opłat w postępowaniu uproszczonym nie mogą znaleźć zastosowania w postępowaniu „zwykłym”.

Należy również podzielić argumentację Sądu Okręgowego, który powołując się na uchwałę Sądu Najwyższego z 19 kwietnia 2007 r., III CZP 11/07 (OSNC 2008, nr 2, poz. 23), wskazał, że wydanie decyzji procesowej dotyczącej zmiany reguł postępowania na podstawie art. 505⁷ k.p.c. daje gwarancję ochrony praw stron procesu w poszczególnych rodzajach postępowań procesowych i z tych względów nie ma ryzyka, że strona nie dostosuje się do formalnych zasad aktualnego postępowania, także w zakresie kosztów sądowych. Odstępując od stosowania postępowania uproszczonego, sąd wydaje w tym przedmiocie postanowienie, co ma duże znaczenie praktyczne, stanowi bowiem sygnał dla stron, że reguły postępowania ulegają zmianie oraz znak dla sądu drugiej instancji,

który uniknie niepewności co do tego, czy wdrożyć postępowanie apelacyjne uproszczone, czy „zwykłe”.

Z tych względów Sąd Najwyższy podjął uchwałę, jak na wstępie (art. 390 k.p.c.).